

Staeltje Natuur no.74

juni 2013

Inhoudsopgave

Van de bestuurstafel.....	1
Uitnodiging Staelduindag.....	2
Paasspeurtocht 1 april 2013.....	3
Het sneeuwkllokje.....	4
Waarom de sneeuw het sneeuwkllokje geen kwaad doet.....	5
De kerkuil.....	5
Weer of geen weer.....	6
De Haas en Ostara.....	6
Doen we nog iets???	7
Hoe trekken planten bestuivende dieren aan?	7
Bloembollen	8
De duizendpoot	9
De dotterbloem.....	10
Stippel- of spinselmot.....	10
Vogelmelk.....	11
Bezoekersaantallen.....	14
Geen leven zonder planten.....	15
Vakantie	16
WNME programma.....	17
Zomaar een excursie	17
Digitale Vrienden, een digitaal Staeltje.....	18
Waar leven korstmossen?	19
Klein Hoefblad.....	20
Groot Hoefblad.....	21
De bok op de haverkist.....	21
Stinzeplanten.....	22
Aanplant/inzaai en beheer van stinzeplanten	23
Teek.....	23
Grassen zijn overal	24
Regenwormen	26

Staeltje

Colofon

Aan dit nummer werkten mee:

Maarten Aalbrecht
Peter Adriaanse
Carla Brouwer
Diek van Drongelen
Els en Gerrit Keizer
Martijn Keizer
Bep Mast
Tiny v.d. Meer
David Schilleman
Elisée Staal-v. d. Ende
Henk Trompetter
Toeleveringsbedrijf Vlaardingen

Redactie-adres

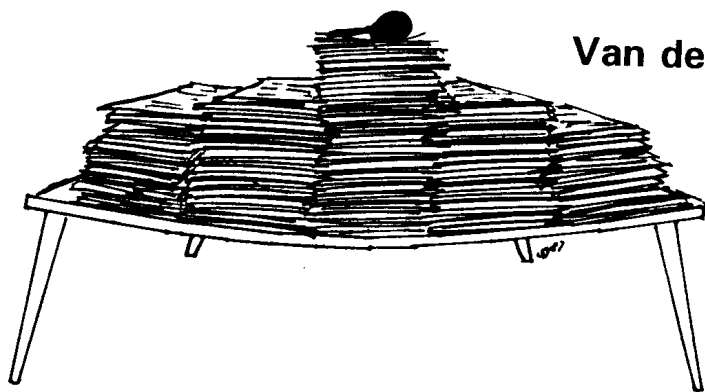
Gerrit en Els Keizer-Boogh
Riemtale 2 3155 ND Maasland
tel.: 010-5925298
e-mail: staelduinsebos@hotmail.com

Het volgende nummer verschijnt begin januari 2014.
Sluitingsdatum voor kopij is 15 november 2013.
Inzending van artikelen, die verband houden met de
doelstelling van onze vereniging, is zeer welkom.

Verdere informatie

www.hetstaelduinsebos.nl
www.facebook.com/hetstaelduinsebos

Natuur

Van de b e s t u u r s tafel

In onze vereniging is een aantal mensen, die verschillende dingen tegelijk doen. Dan zeggen we dat deze mensen meerdere petjes op hebben. Gelukkig zijn die mensen er, want anders zou de vereniging niet zo goed functioneren als ze nu doet.

Zo is er bij mij thuis een veel-petjes-cultuur. Iedereen hier doet meerdere dingen voor de vereniging. Er zijn dagen dat het Staelduinse Bos onze gezinscommunicatie aardig overheerst. Zeker wanneer er iets moet gebeuren aan de website. Daar bemoeien Els, Martijn en Mark zich mee. Soms is de discussie daarover het best te omschrijven als zeer levendig. Naast de website is het beheer van de Facebook pagina ook in handen van Els; de opzet is gerealiseerd in een samenwerking tussen (jawel) Els, Martijn en Mark. Els zorgt ook voor allerlei lay-out zaken en zij doet ook regelmatig dienst als gastvrouw in het centrum.

Martijn doet de ledenadministratie en houdt bij welke leden er (nog) niet betaald hebben. Hierin is hij dus een soort rechterhand van de penningmeester.

Zelf heb ik ook een paar petjes, al zijn dat er niet zo heel veel. Voorzitter van het bestuur, voorzitter tentoonstellings- en inrichtingscommissie en eindredacteur van het Staeltje Natuur. Bij het Staeltje Natuur helpen de leden van het gezin allemaal mee: Els doet de eindcorrectie (zij haalt alle tikfouten er uit), ze doet een deel van de opmaak en zorgt er vaak voor dat het blad wordt opgehaald bij de drukkerij. Zij maakt de distributielijsten voor de bezorgers uit de gegevens, die Martijn aanlevert. Bij de uitgave in januari zorgt hij ook

voor een correct ledenbestand en de brieven, die uitnodigen tot het betalen van de contributie. In het juni-Staeltje zorgt hij weer voor de bezorglijsten en voor de herinneringsbrieven aan de leden, die hun contributie nog niet hebben betaald. Voor mijzelf is er dan nog een taakje, te weten het naar de bezorgers brengen van de juiste aantallen bladen.

Ook op andere plaatsen in de vereniging zijn mensen, die veel petjes hebben.

Het nadeel van de meer-petjes-mensen is dat ze, als ze er mee stoppen, een aantal lege plaatsen achterlaten. Soms kunnen die lege plaatsen makkelijk worden opgevuld, soms is dat lastiger. (Geen paniek: wij gaan nog wel eventjes door)

Zo heeft in de afgelopen maanden één van de vrijwilligers met 2 petjes aangegeven dat ze ermee wil stoppen.

We respecteren deze keuze en we willen haar hartelijk bedanken voor de jaren dat ze de PR heeft verzorgd naar de lokale en landelijke pers en voor het jarenlang verzorgen van de **kinderpagina** in dit blad.

Voor dat laatste zoeken we iemand, die dat zou willen oppakken. We vragen wat creativiteit, al hoeft je er niet voor te kunnen tekenen, wat vaardigheid met een computer, zodat de pagina's via de mail naar ons toe kunnen komen en tweemaal per jaar een paar uur tijd om de pagina te maken. Belangstelling??? Bel ons dan even op. U krijgt in elk geval iemand aan de lijn, die iets met dit blad te maken heeft.

Gerrit Keizer (voorzitter)

UITNODIGING STAELDUINDAG

Het bestuur heeft het u uit te nodigen tot het bijwonen van de jaarvergadering.

Deze zal worden gehouden in d'Oude Koestel op

zaterdag 6 juli 2013

De aanvang van deze bijeenkomst is 11:00 uur.

A G E N D A

1. Opening door de voorzitter
2. Notulen jaarvergadering 30-06-2012 (Staeltje Natuur 73)
3. Ingekomen post
4. Jaarverslag penningmeester
5. Verslag kascontrolecommissie, benoeming nieuw lid
6. Verkiezing nieuwe bestuursleden. Aftredend zijn: W. de Vette en A. Clauzing. Het bestuur stelt voor als kandidaat voor de vertegenwoordiging van de bouwcommissie: M. Aalbrecht. Voor de functie van algemeen bestuurslid zijn 2 kandidaten: Mevr. A. Storm en dhr. G. Schoneveld.
7. Jaarverslag secretaris
8. Rondvraag
9. Sluiting

Vanaf 10:30 uur is er gelegenheid om binnen te lopen en alvast een kijkje te nemen in het bezoekerscentrum.

De notulen van de jaarvergadering van 30-6-2012 zijn in het vorige Staeltje Natuur gepubliceerd. Het financieel overzicht wordt ter vergadering uitgereikt

Om 12:00 uur sluiten we de vergadering af. Daarna is er voor de aanwezigen de gelegenheid om een broodje te eten en de middag gezellig samen door te brengen. Voor eten en drinken wordt gezorgd.

Uw Bestuur

Paasspeurtocht 1 april 2013

Om 9.30 arriveer ik in de Koestal. Daar tref ik Adrie aan de keukentafel en we drinken ons samen moed in voor die dag (met koffie). Ik laat mij informeren door Fokko, die samen met zijn kleinzoon mij op sleeptouw neemt. Zijn kleinzoon legt de gebakken eieren op diverse plekken neer, zo zie ik ook gelijk het hele parcours.

Op het centrale punt in het bos krijg ik van Fokko te horen dat dit mijn stempelpost 2 gaat worden. Er staat al een klaptafel en 2 stoelen. Ik zet mijn omafiets neer en nestel mij in een flauw zonnetje op de klapstoel. Ik word voorzien van limonade en chocolade eitjes die ik stiekem ook heb uitgedeeld aan een voorbij komende ruiter te paard (helaas voor het paard geen suikerklontje). Algauw hoor ik Anneke Storm aankomen, die er zo te horen ook zin in heeft, niet veel later klinkt het door het bos of er een schoolplein met kinderen pauze hebben.

Een goed teken, we kijken ze tegemoet, maar het volk komt van de andere kant op de fiets om naar het startpunt te gaan, dan

maar even wachten. Voor we het weten, hebben we geen tijd meer om de mensen tegemoet te zien komen. We stempelen, laten ze een chocolade eitje pakken en voorzien ze van aanmaaklimonade. Om

14.00 komt de aflossing, maar ik heb tijd over en informeer of ik hulp kan bieden in de Koestal. Dit blijkt overbodig te zijn.

Dan maar even naar start (misschien ontvang ik dan wel €2.087,-). Daar zetel ik mij in de camper en begin ook speurtochten te verkopen. Dit geeft de ander de mogelijkheid om even bij te gaan drukken, want we komen te kort. De pennen zijn ook al uitverkocht. Ik houd de mensen vast en beloof dat het misschien hooguit 5 minuten kan duren en daarin hou ik woord. Al snel vliegen de speurtochten weer over de toonbank.

Rond 15.00 u begint het te stagneren, dan maar terug naar de Koestal. Daar blijkt dat de limonade op post 2 niet aan te slepen is. Met mijn omafiets en een jerrycan vol limonade ben ik de andere koerier te snel af. Zo help ik post 2 nog tot de laatste speurders voorbij komen. We ruimen de boel op en nemen het mee naar de Koestal. Daar heb ik nog even een soepje naar binnen gewerkt en ben toen weggegaan.

Elisée Staal-v.d. Ende

Naschrift redactie: De Paasspeurtocht werd dit jaar zeer druk bezocht: bijna 1000 betalende deelnemers samen met hun ouders, grootouders etc.

Het sneeuwkllokje

Het gewoon sneeuwkllokje is een maximaal 25 cm hoog bolgewas uit de familie der narcissen. Sneeuwkllokjes groeien op beschaduwde plaatsen. De bloemen hebben allemaal een eigen bloemstengel en hangen van het eind daarvan naar beneden. De bloem heeft zes blaadjes, waarvan de buitenste 3 langwerpig zijn en de binnenste drie hartvormig. Als je naar de bloembladeren kijkt, kun je meestal een groene vlek vinden. Er zijn echter ook soorten sneeuwkllokjes, waarbij deze vlek geel is.

De lange smalle bladeren zijn blauwachtig groen. Het is één van de vroegst bloeiende voorjaarsbloemen, die je vaak kunt vinden als het nog wel eens sneeuwt. Het sneeuwkllokje heeft daar weinig last van en bloeit gewoon verder.

De bloem ziet er op het oog wit uit, maar de blaadjes zijn in feite kleurloos. Als je een bloemblaadje heel goed fijnknijpt, blijkt het blaadje zelfs helder doorzichtig te zijn. Tussen de bladcellen zitten kleine luchtbelletjes, die het licht dat er opvalt verstrooit, zodat wij het waarnemen als een wit blaadje.

Het sneeuwkllokje heeft een wijd verspreidingsgebied. Van oorsprong komt hij waarschijnlijk uit Zuid Europa of Midden Europa, maar helemaal zeker is dat niet. In Nederland rekenen we het sneeuwkllokje tot de stinzenplanten. In veel tuinen staan wel een aantal sneeuwkllokjes, die daar dienen als

een vroege lentebode en ook in ons bos kun je ze in het voorjaar vinden.

De voortplanting is in ons land grotendeels ongeslachtelijk, dat wil zeggen dat de bollen zich vermeerderen. Bestuiving vindt niet heel vaak plaats, omdat de insecten, die daarvoor moeten zorgen er gewoon nog niet zijn. Vroege honingbijen en hommels kunnen er vanaf februari al stuifmeel en een beetje nectar uit halen. Als uit deze bestuiving een vruchtje ontstaat, kan deze worden verplaatst door mieren, want er zit een zogenaamd mierenbroodje aan.

Mierenbroodjes zitten vaker aan zaden om er voor te zorgen dat de zaden verplaatst kunnen worden. Mieren vinden zo'n mierenbroodje erg lekker en nemen dat dan mee van de plant. Ze nemen dan natuurlijk ook het zaadje mee naar hun nest, zodat het zaad verder van de moederplant vandaan kan ontkiemen.

De bol van het sneeuwkllokje is niet eetbaar, want hij is giftig.

Waarom de sneeuw het sneeuwkllokje geen kwaad doet

Een kort verhaal over hoe de sneeuw aan zijn kleur komt

Alles had een kleur, behalve de sneeuw. De aarde was bruin, het gras groen, de rozen rood, de hemel blauw en de zon was van goud. Alleen voor de sneeuw bleef er geen kleur over. De arme sneeuw besloot om aan één van de anderen een beetje kleur te vragen.

Eerst ging hij naar de aarde: "Aarde, mag ik een beetje van jouw bruine kleur?" Maar de aarde sliep en antwoordde niet.

Daarna ging de sneeuw naar het gras en vroeg: "Gras, mag ik een beetje van jouw groene kleur?" Maar het gras was gierig en deed alsof het niets gehoord had.

Toen ging de sneeuw naar de roos en smeekte: "Roosje, alsjeblieft, geef mij een beetje van jouw rode kleur." Maar de roos was erg verwaand en draaide zijn hoofd af.

De sneeuw probeerde het bij de hemel en riep: "Hemel, mag ik een beetje van jouw blauwe kleur?" Maar de hemel was veel te ver weg en hoorde de sneeuw niet.

En zo moest de sneeuw weer verder en vroeg aan de zon: "Zonnetje, mag ik een beetje van jouw gouden kleur?" Maar de zon had het veel te druk met schijnen en had geen tijd om te antwoorden.

En tenslotte vroeg hij aan een klein wit bloempje aan de rand van het bos: "Wit bloempje, mag ik een beetje van jouw mooie kleur?"

En het lieve bloempje antwoordde: "Natuurlijk sneeuw, neem zoveel als je wilt!"

Zo nam de sneeuw een beetje van de witte kleur van de bloem en vanaf dat ogenblik was de sneeuw wit.

Daarom werd het tere bloempje aan de rand van het bos sneeuwkllokje genoemd en het is het enige bloempje, dat van de sneeuw geen last heeft.

De kerkuil

Om te zien is de kerkuil een prachtige vogel. Hij gaat het liefst jagen als het donker wordt. Door zijn donkere ogen en een spierwit gezicht krijgt hij een wat spookachtig uiterlijk. Het schelle gekrijs maakt dat image compleet. Een uil is een nachtelijke jager en heeft dus een scherp gehoor. Uilen hebben geen oorschelpen, maar enkel twee gehoorgangen. Deze gehoorgangen zitten niet op gelijke hoogte in de kop, maar een beetje asymmetrisch. Hierdoor kan de uil de bewegingen van de prooi exact volgen.

Maar de kerkuil heeft net als andere uilen een krans van dicht aaneengesloten stugge veertjes rond de ogen. Dat wordt een sluier genoemd. Hierdoor krijgt de uil zijn typische gezichtsopbouw en uitdrukking. Voor de kerkuil dient het platte gezicht als een geluidsversterker, een soort van schotelantenne, waardoor hij zijn gehoor optimaal kan benutten. De sluier geeft de kerkuil dus niet alleen een gezicht, maar maakt hem ook een succesvolle nachtelijke jager.

Uit Natuurkalender

Weer of geen weer

De vorige keer ben ik deze rubriek begonnen met bovenstaande titel. Kennelijk had ik op dat moment een vooruitziende blik. Er is de laatste tijd geen onderwerp dat zoveel besproken wordt als het weer. Onvoorstelbaar dat zoveel mensen hierover kunnen somberen. Aan de andere kant geeft dit thema ons ook een gevoel van verbondenheid (een soort lotgenoten).

In feite kun je aan het weer niets veranderen. Klagen is dan ook een vorm van energieverpilling. Als kind leerde ik al iets waar je niets aan kunt doen, moet je maar laten voor wat het is. De pessimist zegt: "Het is een pest die mist!". De optimist benoemt dat weertype met: "Trekt wel op die mist" Beiden hebben in hun beleving het gelijk aan hun kant.

Sinds enige tijd hebben we in onze tuin een weerstation. Dat heeft nogal wat voeten in de aarde gehad. De reacties van bezoekers zijn nogal uiteenlopend variërend van: "Wat leuk, tot stelt niks voor". Het is net als met het weer: bot of zot, met alle variaties die daar tussen zitten. Iemand maakte mij er op attent dat dit station geen functie heeft, om-

dat dit object van alles voorstelt, maar niet het weer voorspelt. Die persoon heeft natuurlijk ook gelijk. Dit station heeft geen voorspellende waarde, maar laat met behulp van een legenda zien wat het weer op dat moment is. Het is geen pessimist, geen optimist, maar een realist.....

Op overeenkomstige wijze krijgen we ook nogal eens kritiek op het werk in onze tuin. De meest kritiek is opbouwend en positief gekleurd. Soms horen we ook wel eens: "Was dat nou nodig?" Met een klein beetje uitleg en een dosis goede wil bereik je meestal heel wat. Vaak moeten er keuzes gemaakt worden. In de afgelopen periode is de buxushaag in de kruidentuin vervangen door stenen. Steen is natuurlijk iets anders dan levend materiaal. We hebben er echt voor gezorgd dat het geen "kattenbaktuin" is geworden. Op overeenkomstige wijze is de afscheiding tussen de kruidentuin en de prairietuin sterk teruggesnoeid. Hierdoor heeft de tuin in zijn geheel in de breedte veel meer diepte gekregen.

De tuin vergt van ons als vrijwilligers veel onderhoud. Aan de andere kant krijgen we er met zijn allen elk seizoen heel veel voor terug. Zo kunnen er veel mensen van genieten. Op die manier kunnen we met zijn allen recht doen aan het principe: "Eerbied en respect voor alles wat leeft en groeit en ons altijd weer boeit"

David Schilleman
Westland, voorjaar 2013

PS. Sinds kort kunt u onze tuin ook terug vinden op internet: www.bezoekmijntuin.nl

De Haas en Ostara

Toen de Germanen nog leefden hier
Gold onze haas als een heilig dier.
Aan Ostara, godin van de vruchtbaarheid
Was het dier in die oude tijd gewijd.
"Ostern", de duitse naam voor Pasen

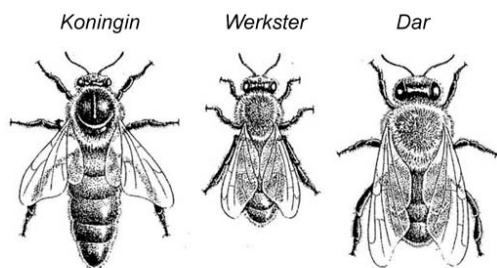
Werd in verband gebracht met hazen.
Vandaar dat die snelle, langorige dieren
Vandaag de dag de Paastafels sieren.

BMW

Doen we nog iets???

Misschien valt het U niet op, maar er wordt zeker nog wel iets gedaan door de vrijwilligers.

Let eens op de bijenstal. Het bijenvolk is een aantal maanden op vakantie geweest en is inmiddels weer terug. De bijenkast is gerenoveerd. De "oude", met de doorzichtige tunnel, werkte niet optimaal. Er is een andere constructie bedacht, waardoor de bijen gemakkelijker naar buiten kunnen. Ook nu weer via een doorzichtige corridor. Op dit moment (eind mei), is het weer zo slecht, dat er nog weinig voedsel te vinden is voor de bijen. Bijvoeren dus met suikervat.

Heeft U het weerstation al gezien? Vlakbij de ingang van de Koestal staat dit stukje huisvlucht.

En de kruidentuin? Een groot wagenwiel, waarvan de contouren niet bestaan uit buxusplanten, maar uit stenen. Weer eens

iets anders en geen kans op schimmelsiekten.

De pergola aan de Koestal is opnieuw geschilderd. De nooddeuren zijn gerepareerd, de dakgoot werkt weer, buitendeuren aan de achterkant zijn weer in verf gezet, de buiten noodtrap en picknicktafels zijn ont-algt, etc,etc..

In de tuin wordt er weer druk gewied, geschoffeld, hagen gesnoeid en gras gemaaid.

Planten worden verplaatst, paden opgeschoond, bomen gesnoeid en ga zo maar door.

U ziet, de vrijwilligers zitten niet stil, ondanks het slechte weer.

In de prairietuin zijn weer een aantal nieuwe winterharde bloemen en planten geplaatst.

Eind maart zijn de grassen afgemaaid, het ziet er dan erg kaal uit en menigéén vraagt zich af of dit nog wel goed komt.

Maakt U zich niet ongerust, het wordt weer een prachtige tuin.

Kom naar het Bos en laat u verrassen door dit stukje tuin midden in de natuur.

Maarten Aalbrecht

Hoe trekken planten bestuivende dieren aan?

Voedsel is de beloning, die insecten en andere dieren ontvangen in ruil voor hun bestuivingsarbeid. Sommige dieren eten het stuifmeel zelf, andere leven van de nectar, die door speciale klieren diep in de bloem wordt afgescheiden. Tijdens het zoeken naar voedsel blijft steeds een beetje stuifmeel achter op het lichaam van de bezoeker en iets daarvan wordt overgebracht op de stempel van de volgende bloem. De meeste bloemen prijzen hun waar op uitstekende wijze aan. Opvallen-

de kroonbladeren adverteren de aanwezigheid van voedsel en vormen een geschikt landingsterrein.

Patronen van lijnen en stippen (de honingmerken) leiden de bezoeker naar de opslagplaatsen van de nectar of stuifmeel. Kleine bloempjes bloeien vaak in trossen die meer opvallen en een beter steunpunt bieden. Geur is eveneens een krachtig lokmiddel, vooral bij de soorten, die 's nachts bloeien en anders moeilijk te vinden zouden zijn.

Uit: Readers Digest, Gezinsgids voor de Natuur

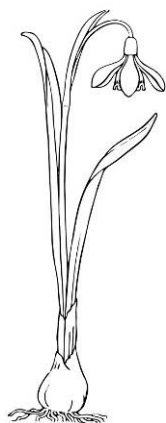
Bloembollen

Een wat meer gecultiveerde groep voorjaarsbloemen zijn de bloemen, die uit de bloembollen groeien, zoals de narcis, de tulp, de hyacint en de krokus.

Als je in het voorjaar de bloembollenvelden ziet, zou je haast denken dat de bloembollen oorspronkelijk in Nederland in het wild voorkomen. Niets is echter minder waar. Alle bol- en knolgewassen, met uitzondering van de daslook, bosanemoon en de kievitsbloem, zijn afkomstig uit andere landen. De hyacint komt bijvoorbeeld uit Griekenland, de narcis uit de landen rond de Middellandse Zee, het sneeuwklokje uit Zuid-Europa enzovoorts.

Aan het eind van de 16^e eeuw werden de eerste verschillende soorten bolgewassen naar Nederland vervoerd over de handelswegen, die West-Europa verbonden met Zuidoost Europa, Turkije en het toenmalige Perzië. Voor zover men heeft kunnen nagaan werd de krokus in 1561 voor het eerste in Nederland gezien. Het sneeuwklokje was toen hier al bekend.

In het begin van de Renaissance werden de keizerskroon en de purperkleurige Perzische keizerskroon ingevoerd. Beide soorten worden 90 – 100 cm hoog en houden van zon. Ze bloeien eind april tot begin mei.

De sneeuwroem met de vele blauwe ster-vormige bloemetjes stamt uit West-Turkije en bloeit al in begin maart, samen met de sneeuwklokjes en de winterakonieten. Deze plant kan uitstekend in het wild op schaduwrijke plekken verder groeien.

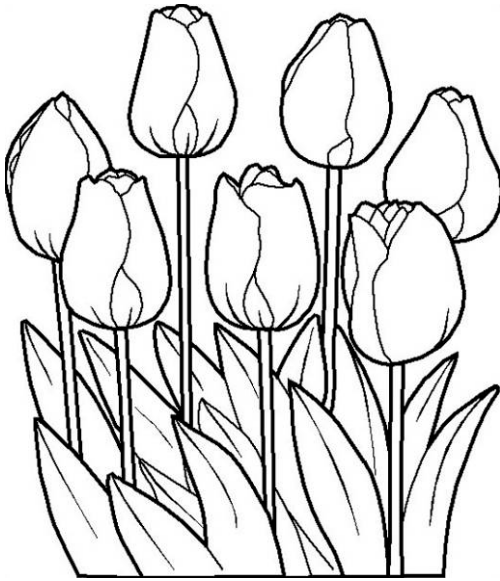
Uit centraal Turkije of de Kaukasus komt de iris reticulata, een kleine lage irissoort. Ook deze irissen willen graag een beschut plekje.

Ook uit de Kaukasus zijn de blauwe druifjes afkomstig. Dit bolgewas groeit in de zon, maar ook in de halfschaduw. Het is een plant, die weinig eisen stelt. Ze doen het goed op allerlei verschillende soorten grond

De eerste tulpenbollen in West-Europa kwamen aan in Antwerpen in 1562. Het verhaal doet de ronde dat een koopman deze aantrof tussen een lading turkse stoffen. Denkende dat het ajuinen waren, proefde hij er enkele. Nadat de smaak tegenviel, vervees hij de resterende bollen naar de compost waar er het jaar nadien tulpen bloeiden.

In de 17^e eeuw (1630 - circa 1637) ontstond er in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden rond de tulpenbol een bizarre tulpenmanie, ook wel "tulpenrage", "tulpengekte", "tulpomanie" of "bollengekte" genoemd: plotseling werden tulpenbollen speculatieve handelswaar. De gekte dreef de prijzen op tot exorbitante hoogte, zelfs tot de bol zijn gewicht in goud waard was. De rage was eind 1636, begin 1637 op zijn hoogtepunt. In februari 1637 zakte de 'bollenmarkt' even plotseling in als zij ontstaan was en veel bollenspeculanten bleven be-rooid achter.

De duizendpoot

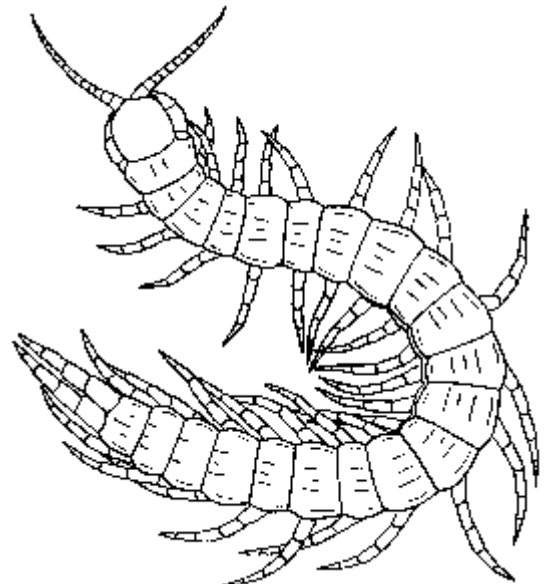
Dertig pootjes heeft de duizendpoot, maar hij struikelt nooit. Elke pootje kan hij bewegen en tilt hij netjes op. De twee laatste pootjes zijn langer en die steken omhoog. Daarmee kan hij voelen, een soort voelspriet, dus.

Hij zit vaak onder een steen of onder dorre blaadjes. Hij houdt niet van zonlicht, dan droogt hij uit. Zou hij nu in je kamer lopen, dan was hij snel dood. Hij kan heel hard rennen; hij haalt alle kleine beestjes in. Hij heet ook wel "bruine nijperd". Dat klopt wel, want hij is bruin en op zijn kop zit een nijptang. Daarmee grijpt hij beestjes. Hij klemt ze vast en knijpt. Dan komt er wat gif uit de tang. De worm, het slachtoffer, wordt zo slap als een pudding. De duizendpoot bijt hem in stukjes en knabbelt hem op. Hij houdt niet van familie. Vaak zit hij in z'n eentje onder een steen. Als er een familielid bij hem komt zitten, dan eet hij hem op.

Het vrouwtje legt eitjes en als het mannetje zo'n eitje ziet, dan rent hij er op af en eet het op! Dat wil het vrouwtje voorkomen en daarom rolt ze het om en om en plakt er aarde tegenaan. Zo valt het eitje niet op.

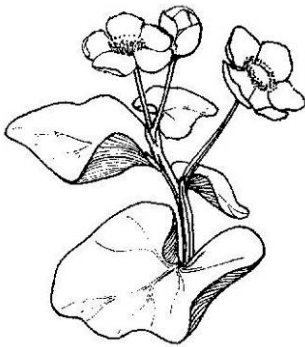
Een jonge duizendpoot begint met 14 pootjes. Hij past niet meer in zijn jas en trekt hem uit. Er zit een nieuw jasje onder. Steeds wordt hij langer en krijgt hij er pootjes bij, totdat het er 30 zijn. Dat is genoeg. Hij heeft wel ogen, maar zijn voelsprietten doen het werk.

BMW

De dotterbloem

De dotterbloem is weliswaar geen stinzenplant, maar wel een opvallende voorjaarsbloeier. De dotter groeit het liefst op natte grond. Je vindt de dotter dan ook vaak langs de kant van sloten of langs watergangen, greppels, langs spoorwegen en in moerasgebieden. De grond, waarop ze groeien, moet matig voedselrijk zijn. Ze houden wel van zon, maar halfschaduw is ook prima. Het enige waar deze planten echt niet van houden, is zout. Je zult ze dan ook niet langs de Nieuwe Waterweg vinden. De plant is een overblijvende plant met donkergroene hartvormige of niervormige bladeren.

De dotters bloeien vanaf maart tot in mei en laten dan uitbundig gele bloemen zien. De bloemen zijn glanzend geel en ongeveer 2 tot 5 cm groot. De onderkant

van de bloem is vaak groenachtig. De bloem wordt bestoven door bijen en hommels.

Na de bloei maakt de plant bruine vruchten, die veel zaadjes bevatten. Deze vruchten blijven goed drijven, zodat de verspreiding langs het water vanzelfsprekend is. Een waarschuwing is wel op zijn plaats: de plant is licht giftig.

De dotter plant zich vooral voort door vanuit de bestaande wortelknollen nieuwe uitlopers te maken.

In de Middeleeuwen was de dotterbloem een afweermiddel tegen boze geesten en een middel om de melkproductie van het vee te verhogen. In Engeland had de plant de aardige bijnaam drunkard, 'dronkaard'. In de geneeskunde werd de plant gebruikt tegen geelzucht (de tekenleer) en ook wel tegen epilepsie en bloedarmoede. De bloemknoppen werden vroeger ingelegd in azijn en gegeten als kappertjes. Vee vermijdt de licht giftige plant. Hooi met een geringe hoeveelheid dotterbloemen kan voor vee geen kwaad, maar grote hoeveelheden leiden tot spijsverteringsstoringen.

Stippel- of spinselmot

Indrukwekkende nesten van gesponnen draden geven sommige bomen en struiken in mei en juni een mysterieuze, bijna spookachtige, uitstraling. Als je het spinsel van dichtbij bekijkt zie je daarin honderden kleine rupsen.

De bedoeling van het spinsel is de vogels af te schrikken. Toch wordt tot 30% van de rupsen door de vogels opgegeten, die juist in deze tijd veel insecten nodig hebben om aan hun hongerige jongen te voeren. De stippelmot die ook wel spinselmot wordt genoemd is een (nacht)vlinder. Het zijn kleine witte vlindertjes met zwarte stippen.

De stippelmot is op zich het probleem niet, het zijn de larven die zich verpoppen tot

rupsen waar de stippelmot uitkomt. Deze larven vreten in het voorjaar het jong uitgelopen frisse groene blad van diverse bomen en struiken. Soorten die geregeld worden ingepakt door de stippelmot-rupsen zijn: Europese kardinaalsmuts, meidoorn, sleedoorn, vogelkers, pruim en kers.

Volwassen stippelmotten leggen groepen van 20 tot wel 50 eitjes op de takken. Gelukkig brengt de stippelmot maar één generatie per jaar voort, waardoor kaalgevreten bomen en struiken zich kunnen herstellen van de geleden schade. Op 24 juni is het de dag van Sint-Jan en dan komt alles weer goed. Voor de bomen is dat een periode waarin een soort tweede lente aanbreekt en

er nieuwe scheuten aan de bomen groeien. Zo'n scheut of lot noemen we 'Sint Janslot'. Kleurrijk nieuw blad dat net als het oude blad spoedig groen wordt. Alsof er niets is voorgevallen...

Uit Nieuwsbrief van Stichting Bomen over Leven

Vogelmelk

De vogelmelk is een plant, die uit de familie van de asperges komt. Het is een bolgewas en is ook bekend als één van de stinzeplanten. In Nederland en België komen 4 soorten voor. Alle vogelmelk soorten zijn wettelijk beschermd. Je mag in het wild voorkomende planten dus niet verzamelen. Deze planten groeien op zonnige tot licht beschaduwde plaatsen. De grond moet niet te nat of te droog zijn en ze houden van losse grond, zoals zand of rivierklei. Je kunt ze vinden op grasland, in bermen, in (loof)bossen, langs bosranden en heggen, langs spoorbanen en langs rivierdijken. Ook op akkers en in de duinen bij de zee komen ze voor

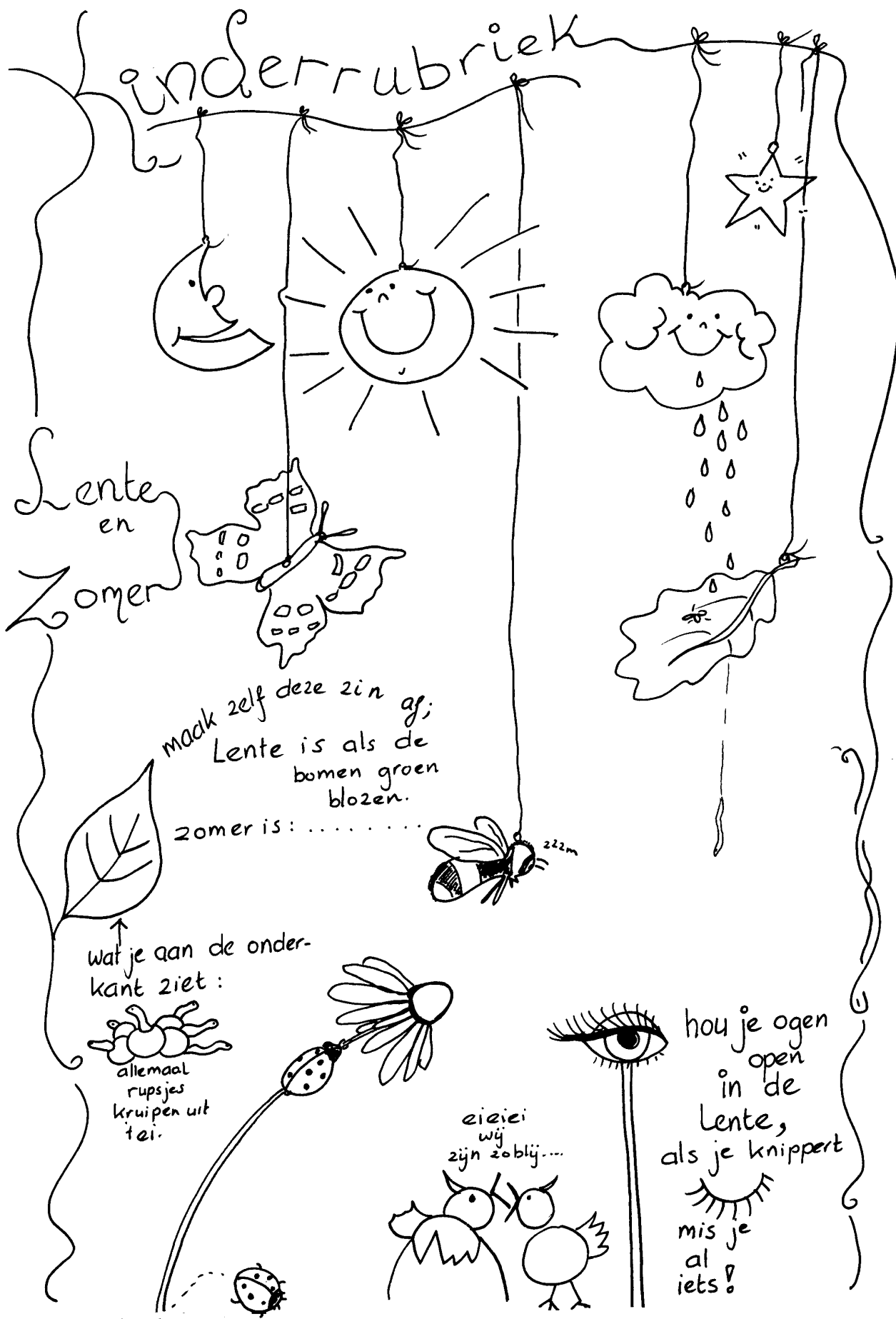

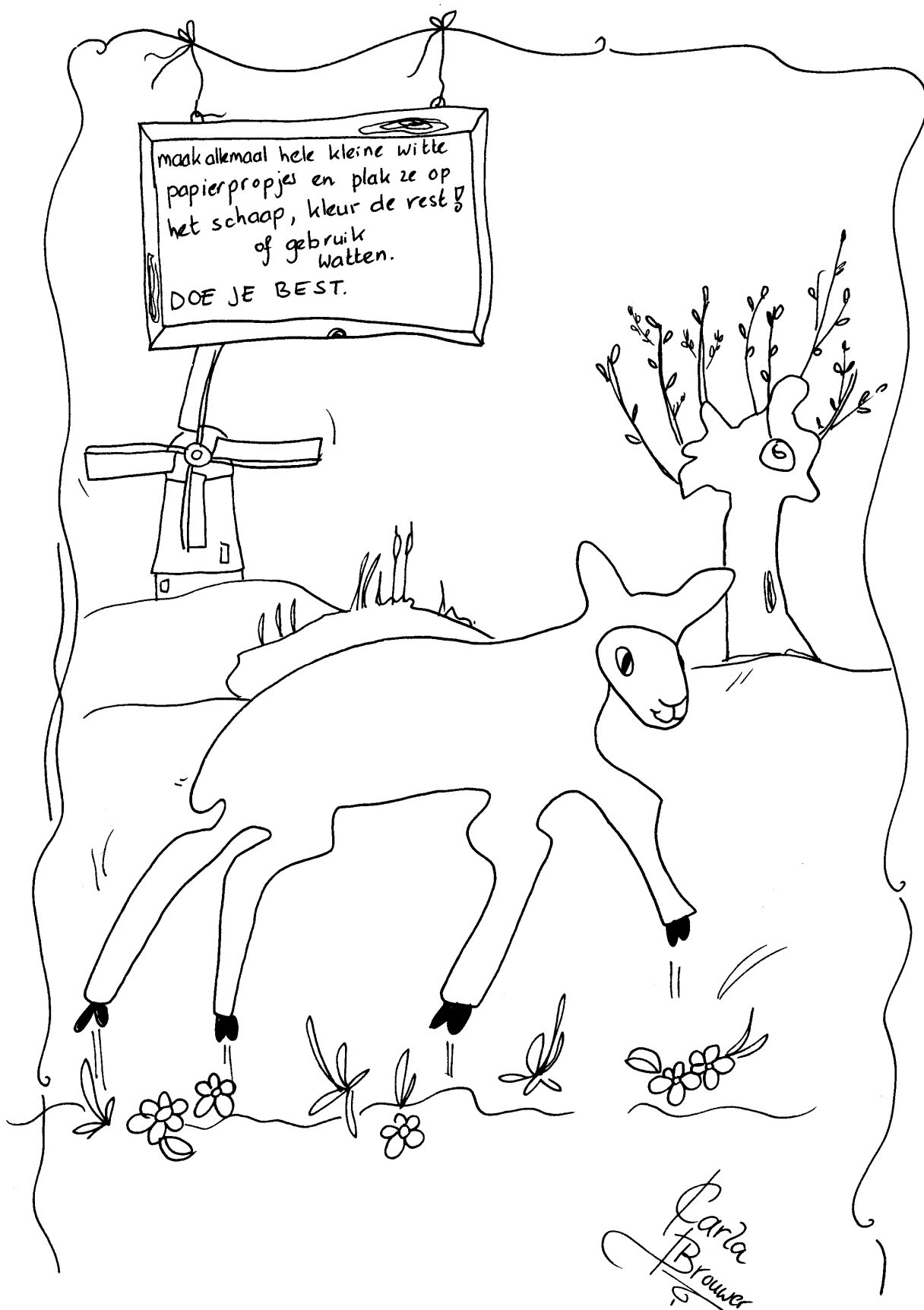
Vogelmelk is te herkennen aan de witte bloemen met 6 kroonbladeren. Op het midden van de achterzijde van de bloembladeren kun je een groene streep vinden. Het is een bolgewas met bollen van ongeveer 3 cm grootte. De plant bloeit in mei en juni en bereikt een hoogte van 10 tot 30 cm. De bloemen van deze plant zijn zeer gevoelig voor licht en warmte. Op gure, sombere voorjaarsdagen gaan ze niet eens open. Maar als de zon schijnt, gaan ze 's morgens al vroeg open en komen de stralende, witte bloemen te voorschijn. Zodra het koeler wordt, gaan de bloemen, ook bij mooi weer, al weer dicht.

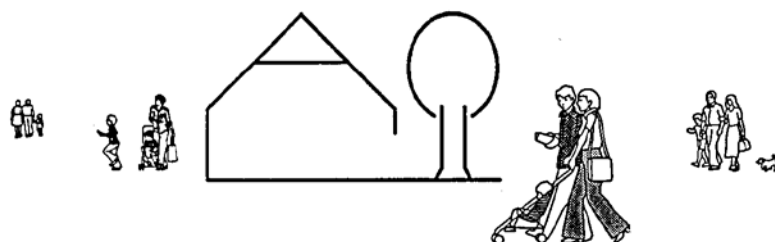
De bollen van de vogelmelk zijn eetbaar en lijken een beetje op schorseneer. Ook de stengel met een bloemknop is eetbaar en wordt gegeten op dezelfde manier als asperges.

De voortplanting gebeurt weinig via zaadjes, maar veel meer door het vermeerderen van de bollen.

In het Midden-Oosten, met name in het oude Palestina en in Syrië, golden de lelies - Vogelmelk is een lelieachtige - als het symbool van zuiverheid, onschuld en maagdelijkheid en in het voorjaar zijn er hele velden mee bezaaid, bijvoorbeeld rond Bethlehem. Dat is de verklaring van de in Engeland voor deze plant gebruikte naam Star of Bethlehem (in het Nederlands wordt de plant trouwens ook wel Ster-van-Bethlehem genoemd, maar alleen als gekweekte plant).

Bezoekersaantallen

12 januari	Nieuwjaarsbijeenkomst	45 personen
13 januari	Wandelclub uit Den Haag, excursie	25 personen
1 februari	Bernadetteschool uit Naaldwijk, groep 3-5, met een tas het bos in	30 kinderen en leiding
10 februari	Publieksexcursie Knoppen	35 personen.
26 februari	Fun en Fit Heenweg, bezoek aan de Koestal	21 kinderen
15 maart	Bernadetteschool uit Naaldwijk groep 3-5, met een tas het bos in	28 kinderen en leiding
15 maart	Beatrixschool uit 's-Gravenzande WNME voorjaarswandeling, groep 3	23 kinderen en leiding
20 maart	Boomfeestdag, Excursie met De Kameleon uit Heenweg, Het Kompas uit de Maasdijk, de Regenboog uit Naaldwijk en De Kyckert uit Wateringen	totaal ong. 125 kinderen
22 maart	Het Startblok uit Honselersdijk, WNME voorjaarswandeling, groep 4	23 kinderen en leiding
5 april	De Kyckert uit Wateringen, WNME voorjaarswandeling, groep 3	23 kinderen en leiding
7 april	Publieksexcursie Vogels door Hans v.d. Meijs en Jaap Hoogeboom	ong 50 personen
10 april	Personeel van SBO De Windroos uit Naaldwijk, excursie	18 personen
17 april	CBS Het Podium uit Rotterdam, bezoek aan de Koestal, groep 7 en 8	31 kinderen en leiding
24 april	Haagse Hogeschool, vergadering	11 personen
25 april	Hockeyvereniging Naaldwijk , klootschieten	16 personen
18 mei	Scouting uit Maassluis met de bevers, excursie	11 kinderen en 4 leiding
31 mei	Bernadetteschool uit Naaldwijk, groep 3-5, met een tas het bos in	30 kinderen en leiding
1 juni	Buurtvereniging Zwethzicht uit De Lier, excursie	26 volwassenen en 10 kinderen
	Totaal:	590 personen

Bezoekers tijdens openingstijden

Maanden 2012	Woensdag	Weekend	Totaal 2012	Totaal 2011
jan t/m juni	474	3867	4341	4758
juli	71	293	364	454
augustus	98	194	292	379
september	124	790	914	703
oktober	789	1362	2151	2153
november	0	775	775	629
december	80	345	425	403
Totalen	1636	7626	9262	9479

Maanden 2013	Woensdag	Weekend	Totaal 2013	Totaal 2012
januari	30	436	466	625
februari	0	446	446	333
maart	0	524	524	485
2 ^e Paasdag (geschat)	0	0	2000	1200
april	40	325	365	944
Totalen	70	1731	3801	3587

De baliebemanning houdt deze aantallen bij op de dagrapporten. In het afgelopen jaar hebben we ook genoteerd hoeveel volwassenen en kinderen er geweest zijn. De uitkomst is niet exact, maar het aantal bezoekende kinderen ligt tussen de 25 en 30 % van het totaal. Bij de excursies en de Paasspeurtocht is dat percentage altijd veel hoger.

Uit het overzicht is te zien dat we in 2012 iets minder bezoekers hebben ontvangen dan in 2011. Ook toen waren de maanden september en oktober veruit favoriet om een boswandeling te gaan maken.

Geen leven zonder planten

Zonder de groene mantel van de vegetatie, die de aardbol tooit, zou dierlijk leven, zoals wij dat kennen, niet mogelijk zijn. Want planten, vanaf de hoogste boom tot de nietigste algen in zee, leveren uiteindelijk het voedsel dat wij eten en de zuurstof, die we nodig hebben om in leven te blijven.

In het proces van fotosynthese maken groene planten onder invloed van zonlicht, eenvoudige suikers. Als onderdeel van dat proces staan ze aan de atmosfeer zuurstof af – de zuurstof die alle dieren nodig hebben om te kunnen leven. In een nimmer eindigende kringloop ademen de dieren op

hun beurt de koolzuur uit, dat de planten nodig hebben voor hun fotosynthese. Omdat alleen planten voedsel kunnen maken, zijn alle dieren voor hun voeding van hen afhankelijk. Sommige dieren eten de bladeren, de vruchten en andere delen van de planten zelf. Andere dieren voeden zich met de dieren, die de planten eten.

De mens gebruikt ook nog op talloze andere manieren planten, bijvoorbeeld om de vezels voor textiel en touw, houtproducten voor gebouwen en meubelen, papier voor allerlei doeleinden en zelf levensreddende medicijnen uit te winnen.

Uit: Readers Digest, Gezinsgids voor de Natuur

Vakantie

Nu ik dit stukje schrijf, ben ik net terug van een weekje vakantie.

Maar waar is vakantie eigenlijk voor? Natuurlijk om eens uit te rusten van het vele werk, dat we verricht hebben. We hebben toch recht op vakantie, dat is zelfs in de wet geregeld.

Als we in Nederland blijven, dan komt de vakantie ten goede aan vakantieparken, hotels, horeca en campings. Maar gaan we naar het buitenland, dan verdwijnt al ons vakantiegeld ook naar het buitenland.

Wist u dat er voor uw vakantie heel veel werk verzet wordt door heel veel hotelpersoneel, horeca medewerkers, vakantiepark werknemers, pretparkmedewerkers, enz. enz.

Er zijn heel veel mensen, die in de zomer extra hard willen of moeten werken. Dus uw vakantie vraagt heel veel werk door anderen.

Maar dat is nog niet alles. We moeten ook nog naar onze vakantiebestemming toe.

Dat gebeurt meestal met de auto, of met de bus, boot of vliegtuig.

Dus voor uw en mijn vakantie wordt er heel wat brandstof (benzine) gebruikt (verbrand). Wat dat betekent voor het milieu, wilt u waarschijnlijk niet weten. Maar dat is erg veel.

Zeker gezien dat dit is alleen om uit te rusten.

Maar dat is ook nog niet alles. U wilt natuurlijk naar een heel mooie omgeving het liefst midden in de natuur. Maar u wilt natuurlijk ook enige (of veel) luxe.

Een klein tentje met het minimale wat nodig is, kan tegenwoordig niet meer. Het minste is een caravan en het liefst een luxe hotel.

Maar waar moet uw caravan dan staan? Natuurlijk op een mooie camping, met alles er op en er aan, zoals een restaurant, zwembad, winkel sportveld e.d. Ditzelfde geldt natuurlijk ook voor het hotel.

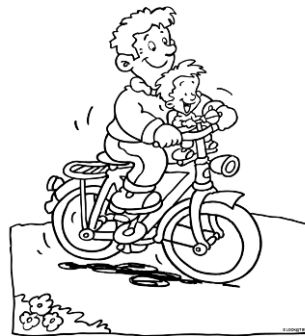
Maar waar blijft die mooie natuur, als er campings, pretparken en hotels er een plaats op moeten vinden. Als we in Nederland kijken, dan zien we dat we een zeer groot deel van onze natuur verloren hebben aan vakantie en recreatie.

Kijken we in het buitenland, dan zien we dat al die schilderachtige dorpjes vergeven zijn van de hotels en pensions. Kijken we in Spanje, dan zien we de hotelflatgebouwen staan tot op het strand, waar is dan die natuur waar we zo graag heen wilden???

Natuurlijk wil ik uw vakantie niet bederven. Ik zelf heb er van genoten en het hotel is er ook beter van geworden.

Maar als je het goed bekijkt, dan kan je beter op de fiets naar het Staelduinse Bos gaan om op een milieuvriendelijke manier van de natuur te kunnen genieten.

P.Adriaanse

WNME programma

Het WNME is het Westlandse Natuur- en Milieu-Educatie programma. De scholen in de gemeente kunnen hieraan deelnemen. Eén van de mogelijkheden is een excursie in het Staelduinse Bos. In het voorjaar hebben wij het door ons ontwikkelde nieuwe excursieprogramma gepresenteerd. Door het slechte weer (koud en nat) hebben jammer genoeg maar een beperkt aantal klassen van ons aanbod gebruik gemaakt.

We lopen met de klassen in twee groepen een vaste route, waar we onderweg een aantal vragen en opdrachten tegenkomen. Dit is gemaakt om de kinderen uit te dagen om met bijna alle zintuigen kennis te maken

met de grote variatie in ons bos. Het programma laat de kinderen kennismaken met de natuur en behandelt o.a. een aantal bomen, kleine beestjes, planten (inclusief de knoppen), paddenstoelen en vogels. Van een van de groepen was er zelfs een kind, dat op zijn knieën gelegen via de determinatiekaart, een heel klein plantje fluitenkruid kon benoemen.

Voor de herfst zijn we al begonnen met de veranderingen in het programma: enkele vragen uit het voorjaar verdwijnen ten gunste van meer over de herfst. Ook de route wordt enigszins aangepast. Het leuke is dat elk jaargetijde in het bos weer iets anders te zien is.

Het programma is met name bedoeld voor de groepen drie, vier en vijf van de basisscholen in het Westland en omgeving. We hopen in de herfstmaanden op een grote toeloop van de bovengenoemde groepen van de basisscholen.

Henk Trompetter

Zomaar een excursie

Op zaterdag 1 juni kwam de buurtvereniging Zwethzicht met 26 volwassenen en 8 kinderen in de Oude Koestel op bezoek. Na gezellig koffiedrinken met koek binnen, was het bij mooi weer om 15.00 uur tijd voor de rondwandeling o.l.v. drie gidsen. In overleg is besloten met de hele groep tegelijk het bos in te gaan en later, indien noodzakelijk te splitsen. Deze mensen waren zeer en-

thousiast en we hebben ze veel over het bos en de natuur kunnen vertellen. Met name door de aanwezigheid van kinderen was het zeer levendig. Na tot slot een kijkje bij het scherm, een beklimming van de uitkijktoren zijn we teruggelopen naar de Koestel waar we na ca. 1½ uur excursies afscheid van elkaar hebben genomen.

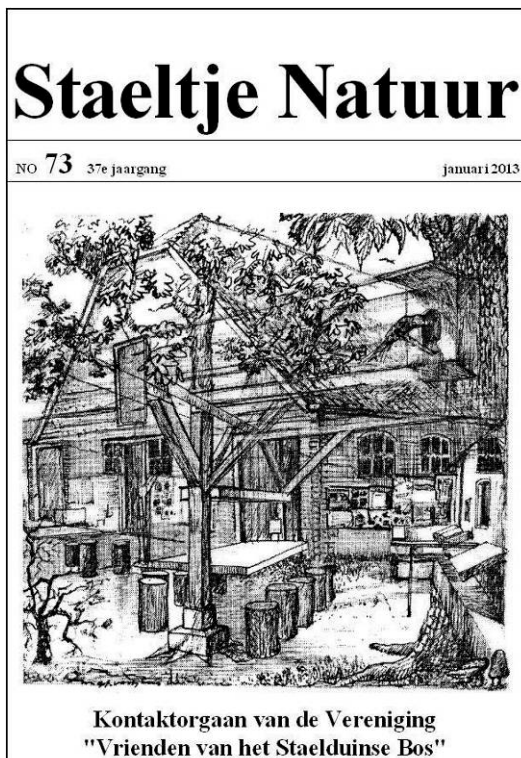
Henk Trompetter

Digitale Vrienden, een digitaal Staeltje

Toen wij in 1985 lid werden van de Vrienden, werden we ook lid van de redactie van dit blad. De teksten werden door iedereen handgeschreven aangeleverd. Wij brachten dat dan naar een lieve dame die dat keurig voor ons uittikte. Knippen en plakken ging nog echt met schaar en lijm, we kopieerden de plaatjes en zo werd ons Staeltje in elkaar gezet.

Hoe anders is het nu, bijna alles komt via de e-mail binnen, knippen en plakken zijn knopjes op een beeldscherm en de plaatjes komen van Internet.

Inmiddels maken we de volgende grote stap: het Staeltje Natuur kan ook digitaal gelezen worden. Dit nummer doen we een proef met een kleine 40 leden. Zij zijn ook lezers van de Nieuwsbrief en hebben de link om het blad op de computer te kunnen lezen. We zijn erg benieuwd naar hun ervaringen.

Wilt u dit ook? Laat het ons weten op e-mailadres staelduinsebos@hotmail.com. Bij het onderwerp zet u: Staeltje digitaal. In het bericht lezen we graag uw naam,

adres, telefoonnummer en als het even kan uw lidmaatschapsnummer.

Een voorwaarde is wel, dat uw e-mailadres niet verandert, of dat u een adreswijziging stuurt als dat wel zo is. We sturen u ook de Nieuwsbrief toe.

Het volgende blad krijgt u dan niet meer op papier, maar via een link. Dit spaart geld en grondstoffen! Voorlopig blijven we de contributiebriefen op papier versturen, zodat we geen leden kwijtraken, als de mail-box een keertje vol is of het adres niet meer klopt.

Digitale Vrienden op Facebook

Sinds deze winter is er een Facebookpagina van het Staelduinse Bos. Hiermee willen we een platform bieden voor bezoekers van het bos en de Koestal. Wij zetten er regelmatig weetjes en activiteiten op, maar iedereen kan er foto's en ervaringen op kwijt.

Onze berichten komen op uw eigen pagina als u ons volgt door een "like" of "vind ik leuk" te geven op pagina www.facebook.com/hetstaelduinsebos. Verzoek: probeer de berichten die komen daarna steeds te delen of leuk te vinden, want dan wordt het ook zichtbaar voor uw eigen Facebook-vrienden. Hiermee helpt u ons de bekendheid van de vereniging te vergroten.

Laat u vooral eens weten op Facebook hoe het in het bos was, wat u in de Koestal meemaakte of zet er eens een mooie foto op!

Website, Nieuwsbrief en ledenadministratie

De website www.hetstaelduinsebos.nl blijft natuurlijk in de lucht. Er wordt gewerkt aan een verbeterde opzet, alle inhoud weer eens actueel en een iets andere menustructuur. Het duurt nog even voor het klaar is, wensen en suggesties zijn altijd welkom.

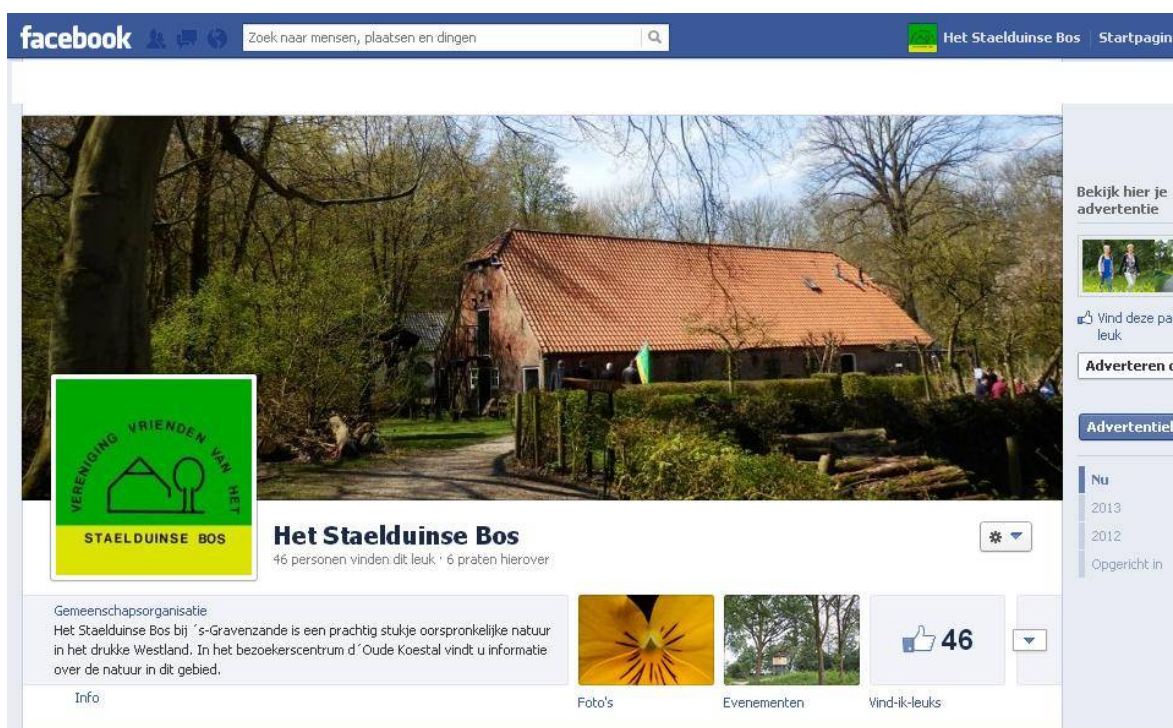
Aanmelden voor de nieuwsbrief kan, zoals altijd op het e-mailadres staelduinsebos@hotmail.com.

In de onderwerp-regel zet u: Nieuwsbrief. In het bericht willen we graag uw naam, adres, telefoonnummer en als het kan uw lidmaatschapsnummer vermeld zien. U kunt ook opnieuw opgeven als uw adres inmiddels veranderd was.

Als laatste nog een dringende oproep uit de ledenadministratie: het kost veel tijd om

uit te zoeken wie er betaald heeft als we onvolledige gegevens hebben. Met de nieuwe IBAN-nummers zien we steeds minder van de meegestuurde mededelingen. Daarom graag kort en krachtig vermelden: lidnummer/jaartal. Dus als u lid 2345 bent en u betaalt voor 2014, vermeldt u: 2345/2014. Dan weten wij genoeg en krijgt u ook in 2014 uw Staeltje Natuur, op papier of digitaal.

Els Keizer

Waar leven korstmossen?

Korstmossen gedijen in allerlei milieus: van druipende regenwouden tot brandend-hete woestijnen. Sommige korstmossen worden aangetroffen tot ver boven de boomgrens in de Himalaya, andere op minder dan 400 kilometer van de zuidpool. Korstmossen groeien even goed op rotsen, bomen en op de kale grond als op grafstenen en gebouwen. Ze zijn zelfs gevonden op door de zon gebleekte beenderen en op de ruggen van bepaalde torren.

Korstmossen gedijen vaak op plaatsen, waar geen andere plant kan overleven. Ze zijn in zekere zin de pioniers van de plantenwereld.

Door onherbergzame milieus als kaal gesteente te koloniseren zijn ze de wegbe-reider voor andere vegetatievormen. Ze helpen mee het gesteente te verweren en ophopingen van aarde te doen ontstaan, die een geschikt leefmilieu vormen voor de sporen en zaden van andere planten.

Uit: Readers Digest, Gezinsgids voor de Natuur

Klein Hoefblad

Het klein hoefblad hoort tot de composieten. Hij wordt ongeveer 30 cm hoog en bloeit al vroeg in het voorjaar, meestal in maart en april, maar als het weer gunstig is, kan het al in februari gebeuren. Daarmee is het één van de planten, die het vroegst bloeien. Het is een bijzondere plant, want hij bloeit eerst en pas na de bloei komen er bladeren, meestal rond half april.

Het klein hoefblad is een pioniersplant, die zich uitstekend thuis voelt op grond, die pas is aangelegd. Je kunt hem vaak vinden op relatief nieuwe wegbermen of hellingen. De plant heeft lange wortelstokken, die tot 1,5 meter lengte kunnen uitgroeien. Door deze wortels houdt hij de grond op het nieuwe stuk goed bij elkaar.

De bloem is geel gekleurd en ongeveer 2 – 3 cm groot. De verspreiding vindt plaats via zaden, die prima gedijen op pas geploegde of bewerkte grond. Bestuiving vindt plaats door bijen en vliegen, die de plant graag

bezoeken, omdat het één van de weinige planten is, waar voedsel te halen valt in het vroege voorjaar.

Klein hoefblad is een van de eerste voorjaarsbloeiërs en wordt soms al waargenomen in februari. De vrolijke zonnige gele bloemen hebben mensen door de eeuwen heen altijd gezien als het eerste signaal van de terugkomst van de zon. Ze werden dan ook gebruikt bij diverse feesten en rituelen die de zon verwelkomen zoals Imbolc, Ostara en Beltane, afhankelijk van wanneer ze in het betreffende jaar bloeien. De lange stelen lenen zich prima voor het vlechten van bloemenkransen. Klein hoefblad is ook altijd gebruikt in rituelen met betrekking tot liefde, rust en geld. Daarnaast wordt het gebrand als voorspellende of helende wierook. De Romeinen gebruikten de plant als genotmiddel door deze te roken in pijpjes. Klein hoefblad was vroeger ook zeer populair als voorjaarsgroente in soepen en salades. Maar ook vanwege zijn kenmerkende eigenschappen die hielpen bij allerlei longaandoeningen als astma, bronchitis en "natte" hoest. De gedroogde bladeren werden verwerkt tot kruidensigaretten, en met stroop en suiker tot hoesttabletten, ter bestrijding van hoest en astmatische klachten. Een papje van de bladeren of de bloemen werd op eczeem, zweren en insectenbeten gelegd.

Voorzichtigheid bij het gebruik is wel geboden, want de plant bevat alkaloïden, die bij zeer intensief gebruik met hoge doses tot leverbeschadiging kunnen leiden

Om zijn geheimzinnige eigenschap, eerst bloemen en dan pas bladeren, stond het te boek als Filius ante patrem: de zoon voor de vader. Een andere toepassing was om bladeren te koken in droesem en met salpeter in de zon te drogen. Dit poeder werd in tondeldozen gebruikt om vuur te maken. Door de meeste zoogdieren wordt de plant niet gevreten. Veel volksnamen verwijzen naar de hoefvorm van het blad.

Groot Hoefblad

Het groot hoefblad hoort tot de familie van de composieten. Deze plant groeit voornamelijk bij water. Er is echter iets vreemds aan de hand. Het groot hoefblad bloeit met opvallende vaalroze bloemen op een ongeveer 1 meter lange steel. Het heeft mannelijke bloemen van ongeveer 1 cm groot en vrouwelijke bloemen van 3 tot 6 mm groot, maar maakt in ons land eigenlijk vrijwel nooit zaad. De verspreiding vindt voornamelijk plaats door lange wortelstokken.

De naam van het groot hoefblad is te herleiden naar de vorm van het blad en dat het in vergelijking met het klein hoefblad een stuk groter is. De bladeren zijn een beetje viltachtig.

In de Middeleeuwen werd groot hoefblad gebruikt tegen koorts en de pest; daarom wordt hij vanaf die tijd pestwortel genoemd. Hij heeft een zweetafdrijvende en diuretische werking (je moet er enorm van plassen).

Groot hoefblad werkt net als ceterizine, een geneesmiddel tegen hooikoorts (en wagenziekte). Helaas heeft ceterizine een aantal bijwerkingen, die bij het groot hoefblad afwezig zijn. Voor de geneeskrachtige werking wordt voornamelijk de wortel gebruikt. Naast de werking tegen hooikoorts schijnt het ook te helpen bij migraine.

Groot hoefblad wordt ook allemansverdriet genoemd omdat het zo moeilijk te verwijderen is. Groot hoefblad heeft een uitgesproken neiging tot woekeren. Staat groot hoefblad eenmaal langs een vijver of een sloot, dan is het erg moeilijk om deze te verwijderen: De grond omspitten en de lange wortelstokken, met de hand verwijderen is de enige manier.

Groot hoefblad legt de grote bladeren over andere planten heen en voorkomt dat ze licht krijgen. Op deze manier wordt de concurrentie uitgeschakeld. Rondom groot hoefblad zijn veel lagere planten en dieren te vinden. Wormen en slakken voelen zich er thuis en vochtminnende geleedpotigen, zoals pissebedden en duizendpoten. Padden zoeken verkoeling onder de grote bladeren op hete dagen. De grote, uiterst dunne bladeren verdampen veel water. Ze zijn ook kwetsbaar voor scheurtjes. In het voorjaar kun je onder de bladen van het groot hoefblad wel een eendennest vinden. Dit nest is dan goed verborgen en veilig. In de winter biedt het een schuilplaats voor egels.

De bok op de haverkist

Er was eens een bok op een haverkist
Die stond daar omdat hij niet beter wist.
Hij ontdekte opeens dat haver
Veel lekkerder smaakte dan klaver
Wat had hij toch veel in zijn leven gemist.

Bep Mast-Wennink

Stinzeplanten

Stinzeplanten zijn planten, die in het algemeen in het voorjaar bloeien en opvallende bloemen hebben. De naam is afgeleid van planten, die bij een stins groeiden. Een stins is een woning van adellijke of aanzienlijke heren, die vaak een landgoed bezaten.

Stinzeplanten zijn lang geleden naar Nederland gebracht en zijn aangeplant om hier te verwilderen. De planten, die nu onder deze naam bekend zijn, hebben duidelijk stand weten te houden. Er zijn stinzenplanten, die wel in Nederland voorkomen, maar die buiten hun eigenlijke verspreidingsgebied zijn aangeplant. Deze verwilderen gemakkelijk en verspreiden zich ook eenvoudig. Er zijn ook regelrechte exoten, die zich in een stinzenmilieu kan handhaven, maar zich niet zal verspreiden.

Stinzeplanten werden op grote schaal gebruikt aan het eind van de 18^e eeuw. De oorzaak daarvan was de opkomst van de engelse landschapsstijl bij de aanleg van tuinen. Het ideaal van deze tuinarchitectuur was het perfectioneren van de natuurlijke schoonheid.

Planten werden dus uit Zuid- en Midden-Europa geïmporteerd en hier geplant. Om de planten beter te laten aanslaan voegde men aan de grond vaak kalkrijk puin toe. Voor deze soorten is dat inderdaad een gunstig milieu. Veel stinzenplanten gedijen het best op kalkrijke grond.

Stinzeplanten zijn plantensoorten met opvallende bloemen, die:

- elders in Nederland in het wild voorkomen, zoals bosanemoon en adderwortel;
- in het verleden van buiten Nederland zijn aangevoerd, op buitenplaatsen en dergelijke zijn uitgeplant en vervolgens zijn verwilderd en ingeburgerd. Voorbeelden zijn winterakonië en sneeuwklokje;
- soorten, zoals holwortel en lenteklokje, die zich gevestigd hebben vanuit de omgeving.

Het grootste deel van de stinzeplanten behoort tot de plantensoorten die in de grond overwinteren als bol (bostulp, sneeuw-

klokje), knol (krokus, voorjaarsshelmbloem) of wortelstok (gele anemoon, winterakonië). Een voorwaarde voor het gedijen van gewassen met bollen, knollen of wortelstokken is dat de bodem los en luchtig is, voldoende gedraineerd en in het voorjaar snel wordt opgewarmd.

Stinzeplanten komen in bepaalde gebieden vrijwel uitsluitend voor op buitenplaatsen, oude boerenerven, pastorietuinen, bosjes en oprijlanen. Vaak kunnen zulke planten zich buiten het stinzenmilieu niet handhaven. Zulke plekken zijn vooral te vinden in Groningen, Friesland, Achterhoek, langs de binnenduinrand en in het rivierengebied.

In stinzenmilieus komen plantensoorten voor zoals sneeuwklokje, bosanemoon en adderwortel.

Tevens vinden vogels, zoals witte kwikstaart, merel en zanglijster er voedsel. In bosranden en halfwilde graslanden met stinzeplanten komt hier en daar de wijn-gaardslak voor.

Stinzeplanten gedijen prima in bloem- en moestuinen, bosjes, langs oprijlanen en in gazons omdat dit aansluit bij de huidige verspreiding van stinzeplanten.

Een aantal stinzenplanten zijn aangewezen als beschermde soort. Dat betekent dat in het wild voorkomende exemplaren niet verzameld en/of verhandeld mogen worden. Dit geldt onder andere voor daslook, herfsttijloos en vogelmelk.

Aanplant/inzaai en beheer van stinzeplanten

Bij het beheer van stinzeplanten gaat het erom om de uit het verleden bekende beheerswerkzaamheden na te bootsen.

Daarmee draagt u bij aan een voor Nederland kenmerkend biotoop. Dat leidt tot de volgende adviezen:

- Houd de bodem luchtig, kalk- en voedselrijk. Door te schoffelen houdt u de bodem los en luchtig. Kleigronden kunt u luchtiger maken door toevoeging van zand, stalmest en bijvoorbeeld schelpen. Zandgronden kunt u voedselrijker maken door toevoeging van mest, turf, vergaan blad en bagger. Door plaatselijk kalk toe te voegen en/of gecomposteerd blad en stalmest bevordert u de mineralisatie van de organische stof. Daardoor ontstaat een beter bodemleven.
- Maai een grasveldje één of twee keer per jaar. Beschaduwde grasveldjes hoeft u vaak maar één keer per jaar te maaien. Zonnig gelegen grasveldjes ook, maar soms is het beter om dat twee keer per jaar te doen (juni/juli en september/ oktober). Voer het maaisel af. Gazons kunt u vaker maaien na de bloei van de planten. Maar doe het niet voordat het blad van de stinzeplanten is

afgestorven omdat dan de voedingsstoffen in de bol of knol zijn opgeslagen. Voer dit maaisel niet af.

- Houd een bosje open

Stinzeplanten hebben licht nodig om te kunnen bloeien. Houd daarom een bosje met stinzeplanten voldoende open. Snoei of kap daar waar nodig om zonlicht tot op de bodem door te laten dringen.

- Plant of zaai zonodig stinzeplanten
Plant of zaai alleen als de gewenste bodemomstandigheden aanwezig zijn: een losse voedselrijke, niet of beperkt beschaduwde grond. Kleine bollen kunt u het beste op een diepte van 5 cm planten, de grotere op 8 cm, gladiolen op 10-12 cm en narcissen op zandgrond op 20 cm.

Om een fraai beeld te krijgen, kunt u stinzeplanten het beste groepsgewijs planten.

Handboek Agrarisch Natuurbeheer MEI 1998

Teek

Een teek lijkt op een heel klein, zwart spinnetje. Teken komen vooral voor in bossen en (heide)velden, maar ook in tuinen. Ook in het Staelduinse Bos kunnen teken voorkomen.

Teken zijn erg klein. Je kunt ze soms bijna niet zien! Er zijn teken van 1 mm tot 5 mm groot. Teken voeden zich met het bloed van een mens of dier. Het vrouwtje kan dan tot wel 1 cm groeien. Ze klimmen in grassen, struiken en kreupelhout en wachten tot een mens of dier vlak langs komt en grijpen zich dan vast. Ze merken dat iemand langskomt door de uitgestraalde lichaamswarmte en de uitademing van kooldioxide. Een teek blijft meestal lager dan een meter boven de grond en kan niet springen of vliegen. In ons land zijn er ieder jaar 22.000 mensen die de ziekte van lyme oplopen. 10% van

hen houdt blijvende gevolgen. De bacterie (*Borelia* sp.) kan ontstekingen aan het zenuwstelsel en gewrichten veroorzaken. Waar zijn teken te verwachten?

[Kijk op tekenradar.nl](http://tekenradar.nl), ontwikkeld door Wageningen University en het RIVM.

Uit Nieuwsbrief van Stichting Bomen over Leven

Grassen zijn overal

Het is onmogelijk een tijd en een plaats in te denken, waar grassen niet zijn betrokken bij het leven van mensen en dieren. Een aantal van de belangrijkste voedselbronnen is afkomstig uit de grassenfamilie.

In het Nederlands zijn veel uitdrukkingen te vinden, waarin gras een rol speelt. Je kunt te grazen worden genomen of iemand maait je het gras voor de voeten weg. Als je de ervaring mist, ben je zo groen als gras. Te hooi en te gras iets doen betekent niet dat je ergens geen gras over laat groeien. Het gras is ergens anders altijd groener, maar of dat werkelijk zo is....

We gaan het in dit artikel niet hebben over het gazon gras, maar over de wilde grassen en over grassen in het algemeen.

Er is geen plantenfamilie in de hele wereld, die zo'n ruime verspreiding kent als de grassenfamilie. Overal waar plantenleven mogelijk is, vind je wel grassen. Dat is van het hoge noorden tot in de tropen, op het water en op het land. Grassen zijn echte wereldburgers: je vindt ze in alle klimaten en in alle landschapstypen. Ongeveer een vijfde deel van het plantenkleeft op aarde bestaat uit grassen.

Er zijn gebieden, waar de bodem vrijwel uitsluitend door grassen is bedekt. Dat zijn savannen en steppen. Savannen zijn tropische graslanden, die bijna altijd boomloos zijn. Vaak zijn menselijke factoren daarvan de oorzaak. Je kunt hierbij denken aan begrazing of branden. Andere gelijksoortige gebieden zijn de subtropische en warm-gematigde steppen. Deze hebben in verschillende gebieden ook verschillende namen. In Hongarije kennen we ze als de Poesta, in Argentinië als de Pampa en in Noord Amerika als Prairies. Steppen kennen 2 regentijden, een voorjaars- en een najaarsregentijd. Savannen kennen een relatief korte zomerregentijd. Steppen bezitten vaak meer eenjarige en overblijvende kruiden dan de savannen.

In onze streken komen we weiden tegen. Ook in de weide is het gras dominant, maar

weiden zijn vochtig en herbergen ook heel wat kruiden. In natuurlijke weiden domineren de grassen wel, maar er komen toch talrijke kruiden voor. Natuurlijke weiden zijn overigens zeldzaam en niet groot in oppervlakte. Natuurlijke weiden vinden we in het Poolgebied en in het hooggebergte. In gematigde gebieden zijn zilte weiden langs de kust en moeras- of oeverweiden langs de rivieren nog min of meer natuurlijk. De weiden, zoals in Midden-Delfland zijn door menselijk ingrijpen geworden tot vee- en maaiweiden.

Hoe komt het dat grassen zo succesvol zijn? Dat ligt in hun bouw. Een aangepast wortelsysteem zorgt voor de handhaving van de soort. In veel gevallen, zoals het straatgras zijn de wortels maar heel nietig. Dat komt vaker voor bij eenjarige grassoorten. Deze produceren veel zaad, dat elk voorjaar uitgroeit tot nieuwe planten. De meeste grassoorten zijn overblijvende planten. Een goed voorbeeld daarvan is buntgras. Buntgras is geheel gericht op de vorming van dichte zoden, door zowel ondergrondse als bovengrondse uitlopers te maken.

De ondergrondse uitlopers vormt op de knopen steeds bijwortels en een nieuwe bovengrondse stengel. Uit de stengel, vlak boven de grond groeien de stengeluitlopers, die ook stengels en bijwortels vormen. De ondergrondse stengels of wortelstokken zijn dus belangrijk voor de voortplanting. Dit heet adventief wortelvorming. Je kunt dit ook bij maïs goed zien. Als maïs ontkiemt, zien we eerst een kiemplantje met een worteltje en een begin van een stengel.

Als de stengel flink begint te groeien, begrijp je dat de aanvoer van water uit de grond geen eenvoudige zaak is. Er is nogal wat water nodig. Bij het onderste lid van de stengel ontstaan “knoppen”, die uitgroeien tot wortels, de adventief wortels. De wortels, die op deze manier ontstaan helpen enorm bij de verspreiding en vermeerdering van gras.

De stengels van grassen, die we in het algemeen halmen noemen, zijn rolrond en meestal hol. Langs de stengel staan bij de knoppen in twee rijen de bladeren. De nerven van een blad lopen parallel aan elkaar. De bladeren staan niet op een steel. Ze hebben een bladschijf, die aan de onderkant overgaat in een stevige schede, die de stengel omvat. Op de plaats waar de bladschijf overgaat in de schede vind je soms een harige rand. Dit orgaan, dat ook wel tongetje wordt genoemd voorkomt dat er water in de schede loopt.

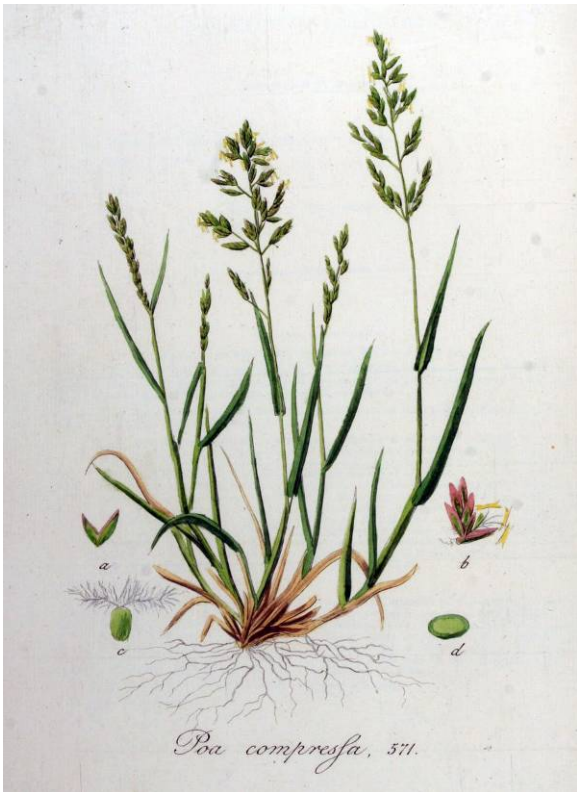
Vlak boven de stengelknoop hebben grassen iets heel merkwaardigs. In het weefsel boven de knoop vind je een apart soort weefsel, dat door deling snel nieuw weefsel kan vormen. Dat is deelweefsel of meristeem. Het meristeem wordt goed beschermd door de bladschede. Het werkt ook zeer snel. Als de stengel door regen of door betreding platgedrukt is zorgt het meristeem voor snel herstel en zorgt er ook voor dat de stengel weer rechtop komt te staan. Ook in het blad zit een stuk met veel meristeem. Als het blad wordt afgebroken of afgegraasd, kan het zich weer snel herstellen. Ook dit herstellend vermogen draagt bij aan het succes van de grassenfamilie.

Het meest bekende soort gras is het straatgras. Dit is een echte cultuurvolger en is dan ook (bijna) overal te vinden waar er mensen zijn. Het straatgras groeit tussen straatstenen, op muren en op daken. Het heeft veel te verduren. Vooral op straat wordt het veel betreden. Dat is geen probleem, want straatgras herstelt zich razendsnel. Als het bloeit heeft het een wijd uitge-

breide pluim met kleine aartjes. Elke aartje bevat een aantal bloemen. Omdat het verspreidingsgebied zo enorm is, zijn er natuurlijk aanpassingen van de plant aan het lokale milieu, zoals klimaat en bodemgesteldheid. Dat betekent dat straatgras er hier iets anders kan uitzien dan in noordelijker streken. Straatgras is de snelste groeier van alle grassen. Het verschijnt al heel vroeg in het voorjaar. Het heeft twee maanden nodig om het zaad te laten kiemen. Het is een eenjarig plantje, zodat er in één seizoen meerdere generaties te zien zijn.

Een grassoort, die nauw met straatgras is verwant, is beemdgras. Beemdgras kan tot 80 cm hoog worden, wat tweemaal zo hoog is als straatgras. Beemdgras is een overblijvende plant, die sterk zodevormend is, dankzij de ondergrondse uitlopers. Deze grassoort heeft lange smalle bladeren. Tijdens de bloei is de pluim geheel uitgespreid. Elk aartje bevat 3 tot 5 bloemen.

Beemdgras kan voor veel doeleinden worden gebruikt; het komt overal ter wereld voor en heeft een grote variatie aan vormen. De eisen die beemdgras aan de bodem stelt, zijn niet erg hoog, maar het

gedijt het best op vruchtbare grond. Je kunt beemdgras vinden langs bosranden, in de duinen en zelfs op wallen en muren.

Omdat deze grassoort zoveel variëteiten kent, is het geliefd als cultuurplant, bijvoorbeeld als weidegras en voor de hooibouw. Er zijn echter ook varianten, die maar een paar centimeter hoog worden en deze zijn dan ook uitstekend geschikt voor de grasmat van sportvelden en gazons.

Een grassoort, die niet zeer geliefd is bij tuinliefhebbers is kweekgras. Dit is een sterke overblijvende plant met een sterk vertakt net van worteluitlopers. Kweek bloeit met aartjes, waarin 3 tot 8 bloemen zitten. Kweek groeit heel goed in voedsel- en stikstofrijke grond en kan goed tegen droogte. De plant heeft wel wat weg van tarwe. Het heeft talrijke uitlopers. Daardoor kan het op hellingen bij beken, de oevers voor afkalving behoeden. Uit de wortels kan een bloedzuiverend middel bereid worden. Directe familie van kweek is bijvoorbeeld het biestarwegras.

Regenwormen

Regenwormen zijn de belangrijkste natuurlijke bodemverbeteraars. In het Amsterdamse Vondelpark wordt 30 kilo wormen uitgezet om de bodem losser en vruchtbaarder te maken.

Ze verbeteren de bodemstructuur doordat ze gangen maken die zorgen voor meer lucht en een betere afwatering. Daarnaast eten regenwormen plantenresten op en

poepen die als humus weer uit. Door deze afbraak van organisch materiaal komen voedingsstoffen los in de bodem terecht, waar ze weer kunnen worden gebruikt door andere organismen. Op plaatsen waar veel renovatiewerk met zware machines is gedaan kan de grond dicht op elkaar zijn gepakt. Regenwormen maken de grond weer beter geschikt voor planten en bomen om te groeien. De gewone regenworm (*Lumbricus terrestris*) behoort tot de pendelaars en kan 30 cm lang worden. Ze maken verticale gangen tot 3 meter diep en komen naar het oppervlak om hun eten de grond in te trekken of om te poepen. Deze poefhoopjes kun je vaak in het gras vinden.

Uit Nieuwsbrief van Stichting Bomen over Leven

De natuur ontwaakt

Deze tentoonstelling laat zien welke bloemen er in het voorjaar en de zomer bloeien in ons bos.

Van 15 april 2013 tot eind september 2013

Bezoekerscentrum d'Oude Koestel

Staelduinse Bos, 's-Gravenzande. Tel: 0174-417 351

Openingstijden: zaterdag 13-16 uur en zondag 11-16 uur
april t/m oktober: ook op woensdag 13-17 uur

www.staelduinsebos.com

www.facebook.com/hetstaelduinsebos

Vereniging "VRIENDEN VAN HET STAELDUINSE BOS"

BESTUUR:

<u>Voorzitter:</u>	G. Keizer, Riemtale 2 3155 ND Maasland	010-5925 298
<u>Penningmeester:</u>	R. van Scherpenzeel, van Poeljestraat 26 2675 TB Honselersdijk	0174-416 715
<u>Secretaris:</u>	F. Abbas, Meresteyn 12 3155 XK Maasland	010-5925 809 b.g.g. 010-5912 142
<u>Leden:</u>	W.J. de Vette, Reigerdreef 4 2665 TC Bleiswijk (Aftredend)	010-5214 904
	A.J. Clauzing-van 't Slot, Pr.Hendrikstraat 338 3151 AW Hoek van Holland (Aftredend)	0174-626 568
	C.D. Hendriks, v.Houtenstraat 2 2672 DP Naaldwijk	0174-620 131
	D. van Drongelen, Tilanusstraat 32 2672 BL Naaldwijk	0174-631 427

<u>Bezoekerscentrum "d'Oude Koestal", Staelduinse Bos</u>	0174-417 351
---	--------------

<u>Alg. informatie, afspraken groepen:</u>	Fam. Van Drongelen, Tilanusstraat 32 2672 BL Naaldwijk	0174-631 427
--	---	--------------

<u>Redactieadres:</u>	Riemtale 2, 3155 ND Maasland	010-5925 298
<u>E-mail:</u>	staelduinsebos@hotmail.com	
<u>Internet:</u>	www.hetstaelduinsebos.nl	www.facebook.com/hetstaelduinsebos
<u>Bankrelatie:</u>	Bankrekening nr. 47.68.91.809, ABN-Amro t.n.v. ver. Vrienden van het Staelduinse Bos, 2675 TB Honselersdijk	
<u>Ledenadministratie:</u>	M.J. Keizer, Riemtale 2, 3155 ND Maasland	010-5925 298

Stichting "Het Zuidhollands Landschap"

<u>Kantoor:</u>	Nesserdijk 368 3063 NE Rotterdam	tel: 010-272 2222 fax: 010-242 0650 e-mail: zhl@zuidhollandslandschap.nl
-----------------	-------------------------------------	--

<u>Beheerder</u>	F. Spreen, Peppellaan 2	0174-443 572
<u>Staelduinse Bos:</u>	2691 NG, 's-Gravenzande	(kantoor bos 06-5177 3176)
<u>Regiobeheerder</u>	Maarten van der Valk	010 - 272 2222
<u>Kuststreek:</u>		

<u>Rooster zittingsperioden bestuur</u>	<u>gekozen</u>
1. G. Keizer	11-07-09
2. F. Abbas	31-05-02
3. W. de Vette	17-05-03
4. A.J. Clauzing-van 't Slot	25-06-05
5. D. van Drongelen	26-06-10
6. R. van Scherpenzeel	30-06-12
7. C.D.Hendriks	11-07-09